

5. Opryshko, V.F., Khatniuk, N.S. (Eds.), Fuks, N.A. (2011). *Hospodarske pravo Ukrainy*. [Commercial law of Ukraine]. Pidruchnyk u 2 ch. Ch. 1. 507. [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy. (1996). [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu. (2015, May 12). [the legal regime of martial law]. *Zakon Ukrainy No 389-VIII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> [in Ukrainian].
8. Pasichnyk, V., Shevchuk, A. (2024). *Zmina pravyl eksportu ahrarynoy produktsii z Ukrainy*. [Changes in the rules for the export of agricultural products from Ukraine]. Retrieved from: https://biz.ligazakon.net/analytics/225283_zmna-pravil-eksportu-agrarno-produkts-z-ukrani [in Ukrainian].
9. Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proektu z veryfikatsii subiektiv ahropromyslovoho kompleksu v umovakh voiennoho stanu. (2023, October 31). [On the implementation of an experimental project on the verification of subjects of the agro-industrial complex under martial law]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №1132*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1132-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia perelikiv tovariv, eksport ta import yakych pidliahaie litsenzuvanniu, ta kvot na 2024 rik. (2023, December 23). [On the approval of lists of goods whose export and import are subject to licensing, and quotas for 2024]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1402*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024

УДК 346.5

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-314-317

Дігтярьов Максим Олександрович,

магістр права,

фізична особа-підприємець (послуги у сфері права)

maxidegtyarov@gmail.com

ORCID ID: 0009-0004-5178-9264

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ДОГОВОРІВ (КОНТРАКТІВ)

Особливості провадження зовнішньоекономічної діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану обумовлюють актуальність дослідження загальних законодавчих засад регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Відповідно до Цивільного кодексу України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

У Господарському кодексі України зазначається, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право укладати будь-які зовнішньоекономічні договори (контракти), крім тих, укладення яких заборонено законодавством України.

Форма і порядок укладення зовнішньоекономічного договору (контракту), права та обов'язки його сторін регулюються Законами України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про міжнародне приватне право» та іншими законами.

Згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зовнішньоекономічний договір (контракт) – це домовленість двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності. Суб'єкти, які є сторонами зовнішньоекономічного договору (контракту), мають бути здатними до укладання договору (контракту) відповідно до законів України та/або закону місця укладання договору (контракту). Зовнішньоекономічний договір (контракт) складається відповідно до цього та інших законів України з урахуванням міжнародних договорів України, відомих міжнародних звичаїв, рекомендацій, правил міжнародних органів та організацій.

Важливі норми про правове регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) містяться у Законі України «Про міжнародне приватне право». Положення цього закону стосуються колізійних норм щодо договірних зобов'язань.

Ключові слова: договір, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічний договір (контракт), міжнародні договори, колізійні норми.

Dihitiarov M. LEGISLATIVE PRINCIPLES FOR THE REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC AGREEMENTS (CONTACTS)

Peculiarities of carrying out foreign economic activities in Ukraine under the conditions of the legal regime of martial law determine the relevance of the study of general legislative principles for the regulation of foreign economic agreements (contracts).

According to the Civil Code of Ukraine, a contract is an agreement between two or more parties aimed at establishing, changing or terminating civil rights and obligations.

The Economic Code of Ukraine states that subjects of foreign economic activity have the right to conclude any foreign economic agreements (contracts), except for those whose conclusion is prohibited by the legislation of Ukraine.

Випуск 16. 2024

© М.О.Дігтярьов, 2024

The form and procedure for concluding a foreign economic agreement (contract), the rights and obligations of its parties are regulated by the Laws of Ukraine «On Foreign Economic Activity», «On International Private Law» and other laws.

According to the Law of Ukraine «On Foreign Economic Activity», a foreign economic agreement (contract) is an agreement between two or more subjects of foreign economic activity and their foreign counterparties, aimed at establishing, changing or terminating their mutual rights and obligations in foreign economic activity. Entities who are parties to a foreign economic agreement (contract) must be capable of concluding an agreement (contract) in accordance with the laws of Ukraine and/or the law of the place of conclusion of the agreement (contract). The foreign economic agreement (contract) is drawn up in accordance with this and other laws of Ukraine, taking into account international agreements of Ukraine, known international customs, recommendations, rules of international bodies and organizations.

Important norms on the legal regulation of foreign economic agreements (contracts) are contained in the Law of Ukraine «On International Private Law». The provisions of this law relate to conflict of laws rules regarding contractual obligations.

Key words: agreement, foreign economic activity, foreign economic agreement (contract), international agreements, conflicting norms.

Постановка проблеми. Особливості провадження зовнішньоекономічної діяльності в Україні в умовах правового режиму воєнного стану обумовлюють актуальність дослідження загальних законодавчих засад регулювання зовнішньоекономічних договорів (контактів).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Правове регулювання господарської діяльності є традиційним предметом наукових досліджень [1–5]. Однак дослідження правового регулювання зовнішньоекономічних договорів (контактів) завжди потребує уваги дослідників та свого подальшого розвитку.

Метою статті є дослідження законодавчих засад регулювання зовнішньоекономічних договорів (контактів).

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 626 Цивільного кодексу України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [6].

У ст. 382 Господарського кодексу України зазначається, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право укладати будь-які зовнішньоекономічні договори (контракти), крім тих, укладення яких заборонено законодавством України. Зовнішньоекономічний договір (контракт) може бути визнаний недійсним у судовому порядку, якщо він не відповідає вимогам законів України або чинним міжнародним договорам, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Законом може бути встановлений особливий порядок укладення, виконання і розірвання окремих видів зовнішньоекономічних договорів (контрактів) [7].

Форма і порядок укладення зовнішньоекономічного договору (контракту), права та обов'язки його сторін регулюються Законами України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про міжнародне приватне право» та іншими законами.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зовнішньоекономічний договір (контракт) – це домовленість двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності [8].

Питанням правового регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) присвячена ст. 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». У ній зазначається, що суб'єкти, які є сторонами зовнішньоекономічного договору (контракту), мають бути здатними до укладання договору (контракту) відповідно до цього та інших законів України та/або закону місця укладання договору (контракту). Зовнішньоекономічний договір (контракт) складається відповідно до цього та інших законів України з урахуванням міжнародних договорів України. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при складанні тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації, правила міжнародних органів та організацій, якщо це не заборонено прямо та у виключній формі цим та іншими законами України [8].

Зовнішньоекономічний договір (контракт) укладається суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або його представником у простій письмовій або в електронній формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом. У разі експорту послуг (крім транспортних) зовнішньоекономічний договір (контракт) може укладатися шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунка (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги. Повноваження представника на укладення зовнішньоекономічного договору (контракту) може випливати з доручення (довіреності), установчих документів, договорів та інших підстав, які не суперечать закону. Дії, які здійснюються від імені іноземного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України, уповноваженим на це належним чином, вважаються діями цього іноземного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності. Для підписання зовнішньоекономічного договору (контракту) суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності не потрібен дозвіл будь-якого органу державної влади, управління або вищестоящої організації, за винятком випадків, передбачених законами України [8].

Окремої уваги заслуговує питання про види зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Так, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право укладати будь-які види зовнішньоекономічних договорів (контрактів), крім тих, які прямо та у виключній формі заборонені законами України. Зовнішньоекономічний договір (контракт) може бути визнано недійсним у судовому порядку, якщо він не відповідає вимогам законів України або міжнародних договорів України.

Товарообмінні (бартерні) операції суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюються без розрахунків через банки, підлягають ліцензуванню центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, у порядку, встановленому статтею 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [8].

Окремо слід зупинитися на питаннях юридичної відповідальності сторін зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Загальні засади відповідальності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності визначаються у ст. 32 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Відповідно до цієї статті Україна як держава і всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та іноземні суб'єкти господарської діяльності несуть відповідальність за порушення цього або пов'язаних з ним законів України та/або своїх зобов'язань, які випливають з договорів (контрактів), тільки на умовах і в порядку, визначених законами України. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності несуть відповідальність у видах та формах, передбачених статтею 33 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», іншими законами України та/або зовнішньоекономічними договорами (контрактами). Порядок притягнення до цивільно-правової відповідальності, здійснення такої відповідальності та звільнення від неї може визначатися зовнішньоекономічними договорами (контрактами), якщо це не суперечить чинним законам України [8].

Важливі норми про правове регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) містяться у Законі України «Про міжнародне приватне право». Наведемо основні положення цього закону про колізійні норми щодо договірних зобов'язань:

- вибір права за згодою сторін договору (сторони договору можуть обрати право, що застосовується до договору, крім випадків, коли вибір права прямо заборонено законами України);

- право, що застосовується до договору за відсутності згоди сторін про вибір права (у разі відсутності згоди сторін договору про вибір права, що підлягає застосуванню до цього договору, застосовується право відповідно до статті 32 цього закону, при цьому стороною, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту договору, є: 1) продавець - за договором купівлі-продажу; 2) дарувальник - за договором дарування; 3) одержувач ренти - за договором ренти; 4) відчужувач - за договором довічного утримання (догляду); 5) наймодавець - за договорами найму (оренди); 6) позикодавець - за договором позички; 7) підрядник - за договором підряду; 8) виконавець - за договорами про надання послуг; 9) перевізник - за договором перевезення; 10) експедитор - за договором транспортного експедирування; 11) зберігач - за договором зберігання; 12) страховик - за договором страхування; 13) повірений - за договором доручення; 14) комісіонер - за договором комісії; 15) управитель - за договором управління майном; 16) позикодавець - за договором позики; 17) кредитодавець - за кредитним договором; 18) банк - за договором банківського вкладу (депозиту), за договором банківського рахунку; 19) фактор - за договором факторингу; 20) ліцензіар - за ліцензійним договором; 21) праволоділець - за договором комерційної концесії; 22) заставодавець - за договором застави; 23) поручитель - за договором поруки);

- правом, з яким договір найбільш тісно пов'язаний, вважається: 1) щодо договору про нерухоме майно - право держави, у якій це майно знаходиться, а якщо таке майно підлягає реєстрації, - право держави, де здійснена реєстрація; 2) щодо договорів про спільну діяльність або виконання робіт - право держави, у якій провадиться така діяльність або створюються передбачені договором результати; 3) щодо договору, укладеного на аукціоні, за конкурсом або на організованому ринку, - право держави, у якій проводиться аукціон, конкурс або зареєстрований оператор організованого ринку капіталу; 4) щодо договорів про обслуговування рахунку у цінних паперах - право держави місцезнаходження відповідного професійного учасника ринків капіталу - депозитарної установи або особи, яка провадить аналогічну діяльність;

- до договорів споживання належать договори щодо придбання товарів та одержання послуг особою (споживачем) не для цілей підприємницької діяльності. Вибір права сторонами договорів споживання не може обмежити захист прав споживача, який надається йому імперативними нормами права держави, у якій є його місце проживання, перебування або місцезнаходження, якщо: 1) укладенню договору передувала офферта або реклама в цій державі та споживач здійснив усе необхідне для укладення договору в цій державі; або 2) замовлення від споживача було прийняте в цій державі; або 3) споживач з ініціативи іншої сторони здійснив подорож за кордон з метою укладення договору щодо придбання товарів. У разі відсутності вибору права сторонами щодо договору споживання, у тому числі щодо його форми, застосовується право держави, у якій споживач має місце проживання або місцезнаходження;

- до засновницького договору, що є установчим документом юридичної особи з іноземною участю, застосовується право держави, у якій буде створена юридична особа. Сторони договору, за яким учасники (засновники, акціонери, члени) юридичної особи з іноземною участю зобов'язуються реалізувати свої права та повноваження щодо такої юридичної особи певним чином або утримуватися від їх реалізації (корпоративний договір), можуть обрати право, що застосовується до такого корпоративного договору [9].

Щодо сфери дії права, що застосовується до договору слід зазначити, що право, що застосовується до договору згідно з положеннями цього розділу, охоплює: 1) дійсність договору; 2) тлумачення договору; 3) права та обов'язки сторін; 4) виконання договору; 5) наслідки невиконання або неналежного виконання договору; 6) припинення договору; 7) наслідки недійсності договору; 8) відступлення права вимоги та переведення боргу згідно з договором. Якщо при визначенні способів та порядку виконання договору, а також заходів, які мають бути вжиті в разі невиконання або неналежного виконання договору, неможливе застосування права, зазначеного вище, може бути застосоване право держави, у якій здійснюється виконання договору [9].

Зовнішньоекономічний договір, якщо хоча б однією стороною є громадянин України або юридична особа України, укладається у формі, передбаченій законом, незалежно від місця його укладення, якщо інше не встановлено міжнародним договором України. Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми зовнішньоекономічного договору визначаються правом, що застосовується до змісту правочину [9].

Висновки. Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) – це домовленість двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Правильне застосування норм законодавства та міжнародних договорів про зовнішньоекономічні договори (контракти) є запорукою успішної та безпечної реалізації експортно-імпоротної діяльності та інших видів зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Щербина В. С. Господарське право : [підручник]. [3-є вид., перероб. і доп.]. К. : Юрінком Інтер, 2006. 656 с.
2. Вінник О. М. Господарське право : [навч. посібник]. [2-є вид., змін. та доп.]. К. : Правова єдність, 2009. 766 с.
3. Господарське право України : навч. посібник / [за заг. ред. Н. О. Саниахметової]. Харків : Одиссей, 2005. 608 с.
4. Господарське право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін.; За ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одиссей, 2010. 640 с.
5. Господарське право України : підручник : у 2 ч. Ч. 1 / [В. Ф. Опришко, Н. С. Хатнюк, Н. А. Фуks та ін.] ; за заг. ред. В. Ф. Опришка та Н. С. Хатнюк. К. : КНЕУ, 2011. 507 с.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
9. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 року № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>

REFERENCES:

11. Shcherbyna, V.S. (2006). *Hospodarske pravo*. [Commercial law]. *Pidruchnyk*. 3-ye vyd., pererob. i dop. 656. [in Ukrainian].
12. Vinnyk, O. M. (2009). *Hospodarske pravo*. [Commercial law]. *Navch. posibnyk*. 2-e vyd., zmin. ta dop. 766. [in Ukrainian].
13. Saniakhmetova, N.O. (2005). *Hospodarske pravo Ukrainy*. [Commercial law of Ukraine]. *Navch. posibnyk*. 608. [in Ukrainian].
14. Podtserkovnyi, O.P. (Ed), Kvasnitska, O.O., Smitiukh, A.V. (2010). *Hospodarske pravo*. [Commercial law]. 640. [in Ukrainian].
15. Opryshko, V.F., Khatniuk, N.S. (Eds), Fuks, N.A. (2011). *Hospodarske pravo Ukrainy*. [Commercial law of Ukraine]. *Pidruchnyk u 2 ch. Ch. 1*. 507. [in Ukrainian].
16. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. (2003, January 16). [Civil Code of Ukraine]. № 435-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
17. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy*. (2003, January 16). [Economic Code of Ukraine]. № 436-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
18. Pro zovnishnoekonomichnu diialnist. (1991, April 16). [On foreign economic activity]. *Zakon Ukrainy № 959-XII*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> [in Ukrainian].
19. Pro mizhnarodne pryvatne pravo. (2005, June 23). [On international private law]. *Zakon Ukrainy № 2709-IV*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2024